

Protocol **HSN**
meer- en hoogbegaafdheid
September 2017

Hoogbegaafd zijn: Knap lastig!

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Algemene informatie.....	3
1.1 Uitgangspunten	3
1.2 Doelstelling.....	3
1.3 Definitie	3
1.3.1 Hoogbegaafdheid	3
1.3.2 Hoog intelligentie.....	3
1.3.3 Begaafdheid	4
1.3.4 Ontwikkelingsvoorsprong	4
1.3.5 Talent op één gebied.....	4
1.4 Modellen.....	8
Hoofdstuk 2: signalering.....	7
1.1 Signalering	8
1.2 Na signalering	8
Hoofdstuk 3: Doelgroep.....	9
3.1 Doelgroep 1: hoogbegaafde leerling in de plusklas en verrijkingsgroep	9
3.1.1 Procedure aanmelding leerlingen plusklas / verrijkingsgroep	9
3.1.2 Criteria	10
3.2 Doelgroep 2: meer begaafde leerlingen	10
3.2.1 Eerste leerlijn	10
3.2.2 Tweede leerlijn.....	11
3.2.3 Aandachtspunten voor de leerkracht.....	11
Hoofdstuk 4: Onderwijs	12
4.1 Begeleidingspiramide begaafde leerlingen	12
4.2 Eerste leerlijn in praktijk (eerste en tweede laag van de piramide) .	12
4.3 Tweede leerlijn in praktijk (derde laag van de piramide)	13
4.4 Plusklas en verrijkingsgroep in praktijk (vierde laag van de piramide)	
4.4.1 Werkwijze en afspraken verrijkingsgroepen Pientere Peuters/Kleuters	
4.1.2 Werkwijze en afspraken verrijkingsgroepen 3-7.....	16
4.5 Doelen en materialen (broodje leren)	146
4.5.1 Leerdoel.....	166
4.5.2 Leermiddelen	17
4.5.3 Leerproces en leeromgeving	17
4.5.4 Leerproduct.....	17
Hoofdstuk 5: Procedure vervroegde doorstroming	19
5.1 Verschillende manieren van vervroegde doorstroming.....	19
5.2 Procedure besluitvorming voor doorstroming op manier 1 of 2	19
Hoofdstuk 6: Sites en materialen	21

Hoofdstuk 1: Algemene informatie

1.1 Uitgangspunten

Als school zijn wij verantwoordelijk voor een goede begeleiding van hoogbegaafde leerlingen. Hierbij gaan we uit van de volgende uitgangspunten:

- ✓ We streven naar een vroege indicatie m.b.v. onze signaleringsinstrumenten (zie punt signalering).
- ✓ Wij streven naar het geven van onderwijs op maat. Een hoogbegaafde leerling kan meer en andere leerstof aan. Wij willen dit als school ook bieden.
- ✓ Een hoogbegaafd kind mag niet geremd worden in zijn ontwikkeling. Het mag bv. leren lezen als het daaraan toe is. Ook op andere terreinen willen we het kind stimuleren.
- ✓ Extra hulp kan bestaan uit versnellen en verbreden/ verrijken.
- ✓ Het reguliere onderwijsaanbod is niet toereikend voor dit kind. Wij bieden daarom een uitdagend programma aan met eigen doelen, eisen, zodat het kind leert leren. Hierbij zoeken we naar mogelijk heden om zoveel mogelijk binnen de groep te werken.
- ✓ Nadruk bij verbreden ligt op zelfwerkzaamheid, zelfsturend lesmateriaal en samenwerking met andere hoogbegaafden.
- ✓ Overleg met de leerling vinden we erg belangrijk, hierbij moet ook de sociaal-emotionele kant ter sprake komen.
- ✓ De coördinator hoogbegaafdheid (IB-er) zorgt voor continuïteit van de zorg.
- ✓ Regelmatig overleg met en informatie van de ouders vinden wij erg belangrijk.

1.2 Doelstelling

We zien het kind als een uniek schepsel van God ieder met zijn/haar eigen gaven en talenten. Als school voelen wij ons verantwoordelijk voor de leerlingen die leeromgeving te creëren waarin ze zich optimaal kunnen ontplooiën. We streven ernaar aan te sluiten bij de specifieke leer- en ontwikkelingsbehoefte van het meer begaafde kind.

Wij accepteren dat er verschillen zijn tussen kinderen. Vanuit deze acceptatie willen we zoveel mogelijk recht doen aan een doorgaande ontwikkelingslijn voor deze leerlingen, rekening houdend met hun verschillen, werkend in een leerstofjaarklassensysteem met de grootst mogelijke interne groepsdifferentiatie die op dat moment mogelijk is.

1.3 Definitie

Wat zijn hoogbegaafde leerlingen? Een definitie daarvoor is niet eenvoudig vast te stellen. Dat heeft mede te maken met de veelheid van termen: hoogbegaafdheid, hoog intelligentie, begaafdheid, ontwikkelingsvoorsprong, kinderen met een talent op één gebied. Hieronder worden deze termen uitgelegd. Het heeft ook te maken met welke invalshoek je naar hoogbegaafdheid kijkt, bijv. vanuit een biologische, cognitieve, psychologische, pedagogische, prestatiegerichte en systemische invalshoek. Elk van deze invalshoeken heeft een eigen model. Een aantal modellen hebben we op een rij gezet in paragraaf 1.4.

1.3.1 Hoogbegaafdheid

Hoogbegaafden beschikken over een IQ van meer dan 130. Hoogbegaafdheid komt tot stand door een interactie tussen de drie persoonlijkheidskenmerken, hoge intellectuele capaciteiten, creativiteit en volharding. Deze persoonlijkheidskenmerken hebben voor een goede ontwikkeling een begrijpende en ondersteunende sociale omgeving (school, leeftijdgenoten en gezin) nodig. Met andere woorden: een positief samenspel van de zes genoemde factoren is min of meer voorwaardelijk voor het manifest worden van hoogbegaafdheid.

1.3.2 Hoog intelligentie

Dit zijn de kinderen die wel over een IQ van meer dan 130 beschikken, maar niet (alle) specifieke persoonlijkheidskenmerken van hoogbegaafdheid hebben.

1.3.3 Begaafdheid

Deze kinderen beschikken over een IQ tussen de 115-130 en hebben net als hoogbegaafden een aantal specifieke persoonlijkheidskenmerken. Deze laten zich echter minder scherp zien.

Begaafde leerling	Hoogbegaafde leerling
<ul style="list-style-type: none">-Beantwoord de vragen-Presteert bovengemiddeld in de klas-Hooft bij de top van de groep -Luistert met interesse-Leert gemakkelijk-6-8 herhalingen nodig voor meesterschap-Begrijpt ideeën-Geniet van leeftijdsgenoten-Begrijpt de bedoeling of betekenis-Maakt zijn werk af-Kopieert nauwkeurig-Houdt van school-Technicus-Is tevreden over eigen leren/kunnen	<ul style="list-style-type: none">-Discussieert in detail, is kritisch, bewerkt stellingen-Kan bovengemiddeld, maar ook gemiddeld of beneden gemiddeld presteren-Laat sterke gevoelens en opinies zien-Weet het vaak al-Meesterschap al na 1-2 repetities-Ontwikkelt en bewerkt ideeën-Prefereert vaak ouder gezelschap-Onderzoekt de toepassingen -Creëert nieuwe projecten-Geniet van leren-uitvinder-Is hoogst zelfkritisch

Uit: Passend onderwijs voor begaafde leerlingen (2012)

1.3.4 Ontwikkelingsvoorsprong

Een ontwikkelingsvoorsprong is het voorlopen op de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong doorlopen die ontwikkeling sneller dan andere kinderen en met grotere stappen. Hierdoor zijn ze eerder toe aan activiteiten die passen bij een volgend ontwikkelingsstadium. Bij kinderen die later hoogbegaafd genoemd kunnen worden beperkt die ontwikkelingsvoorsprong zich nooit tot één gebied. Niet alleen hun taal/denken, maar veelal ook hun visueel/ruimtelijk inzicht en ego-ontwikkeling lopen voor in vergelijking met leeftijdsgenoten. Ze maken grotere denkstappen, streven naar perfectionisme, kunnen al vroeg omgaan met humor, hebben een brede belangstelling, kunnen sterk focussen op bijzondere belangstellingen. Maar niet alle kinderen zullen deze kenmerken vasthouden en zelfs verder ontwikkelen. Daar ligt het belangrijkste verschil tussen kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en kinderen die we later hoogbegaafd kunnen noemen.

1.3.5 Talent op één gebied

Deze kinderen hebben zich buitengewoon bijzonder ontwikkeld op één domein. Ze hebben bijvoorbeeld een grote voorsprong op één vakgebied. Deze kinderen noemen we niet hoogbegaafd, maar ook zij hebben behoefte aan meer uitdagend onderwijs.

Onder begaafde leerlingen verstaan wij globaal de 10% best presterende leerlingen van onze school. Naast prestatie zijn ook leereigenschappen en persoonskenmerken van belang:

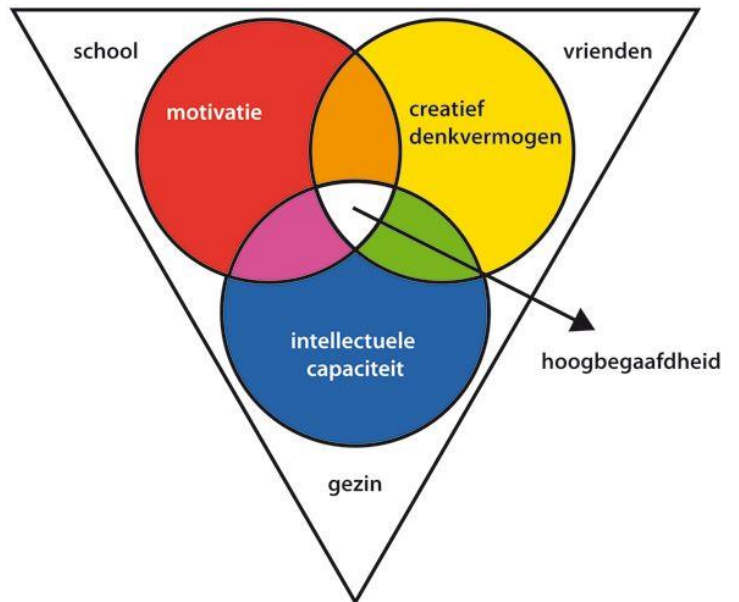
Leereigenschappen	Persoonlijkheidseigenschappen
<ul style="list-style-type: none">- is snel van begrip- maakt grote denk- en leerstappen- beschikt over een goed geheugen- heeft een brede algemene interesse en kennis- beschikt over een probleemoplossend vermogen- is in staat verworven kennis toe te passen- is in staat nieuwe kennis te integreren met oude kennis- beschikt over analytisch vermogen	<ul style="list-style-type: none">- is taalvaardig en kan spelen met taal- komt met creatieve en originele oplossingen- is geestelijk vroegrijp- houdt van uitdagingen- beschikt over doorzettingsvermogen- is perfectionistisch ingesteld- is veelal een intuïtieve denker- heeft behoefte aan hoge mate van autonomie- beschikt over het vermogen tot (zelf)reflectie- is sociaal competent

Uit: Passend onderwijs voor begaafde leerlingen (2012)

1.4 Modellen

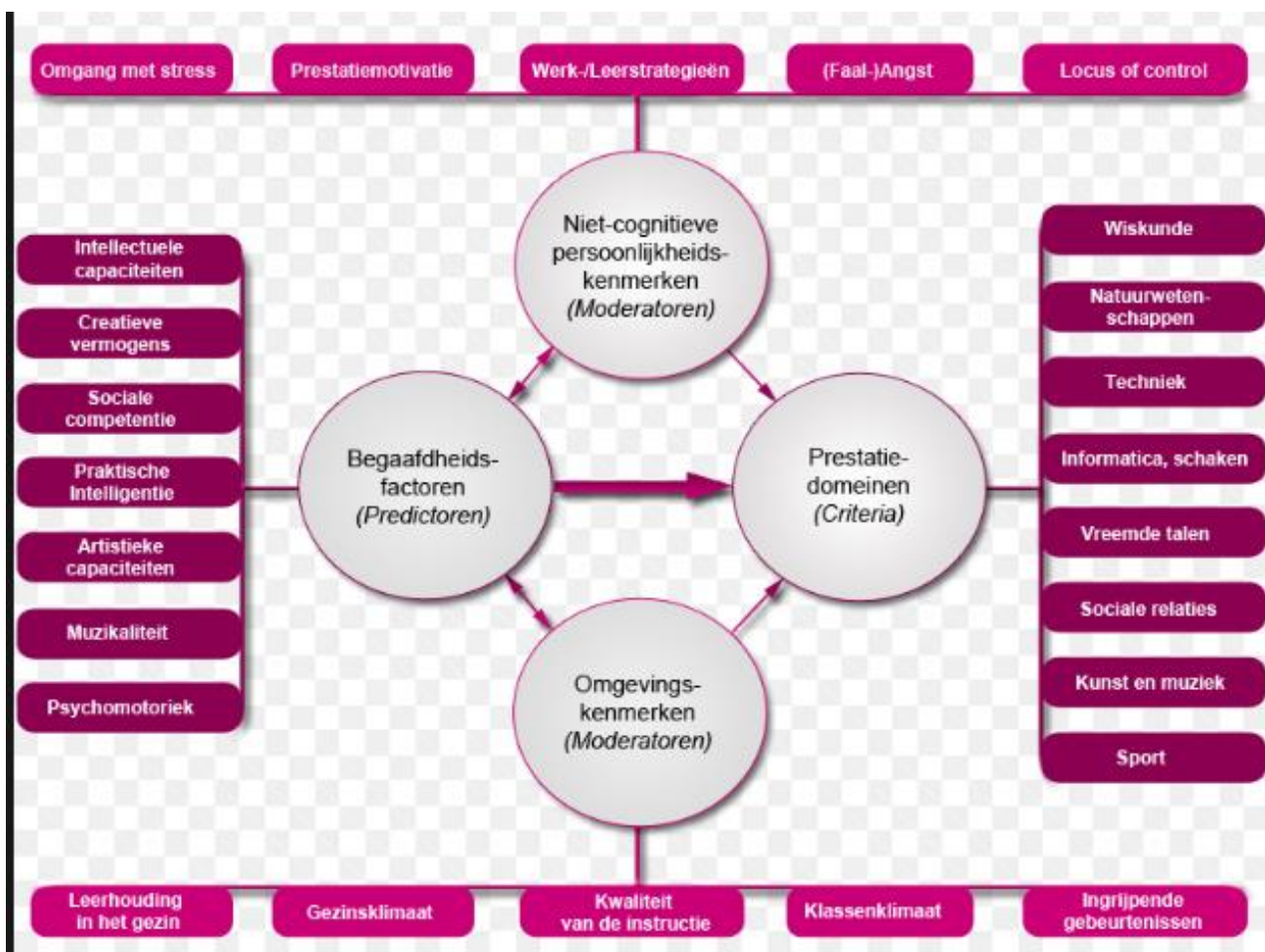
Vaak wordt er bij de beschrijving van (hoog)begaafde kinderen uitgegaan van het **Interdependentiemodel van Renzulli en Mönks**:

Het gezinsverband, waarin het kind opgroeit, de school en de “peergroup” (3 sociale omgevingsfactoren) en daarnaast hoge intellectuele capaciteiten (IQ hoger dan 130), creativiteit en doorzettingsvermogen (3 persoons -kenmerken) zijn in dit model de zes factoren, die bepalend zijn voor de ontwikkeling van hoogbegaafdheid. Mönks gaat ervan uit dat de persoonlijke factoren slechts tot ontwikkeling komen in interactie met de omgeving: school, gezin en peers. Peers zijn ontwikkelingsgelijken. Bij hoogbegaafden staat dat vaak niet gelijk aan leeftijdsgenoten. Dit model is gedefinieerd vanuit een psychologische en systemische invalshoek.

Een ander model, ook uit de systemische invalshoek, wat regelmatig gebruikt wordt is het model van Heller. Hierin wordt het model van Renzulli en Mönks samengebracht met de meervoudige intelligentie theorie van Gardner.

Heller (1992) gaat ervan uit dat hoogbegaafdheid wordt bepaald door de aanleg (intern) en sociaal gevormde vaardigheden (extern). Hoogbegaafdheid ontwikkelt zich op basis van individuele cognitieve, motivationele en sociale vaardigheden.

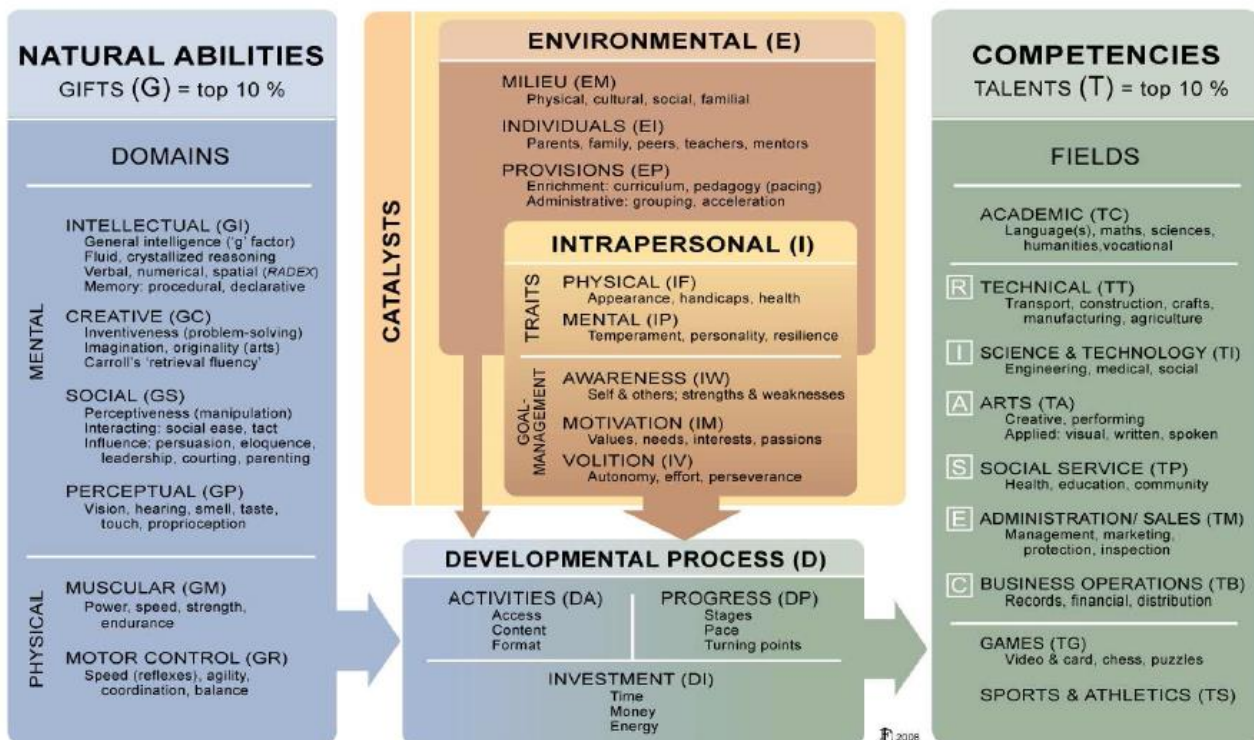
Gagné gaat uit van het feit dat ieder mens aangeboren, specifieke natuurlijke vermogens heeft. In een proces van (in)formeel leren én oefenen worden deze vermogens getransformeerd tot systematisch ontwikkelde vaardigheden. In het model wordt duidelijk welke vermogens en vaardigheden onderscheiden kunnen worden en door welke factoren het proces van (in)formeel leren en oefenen beïnvloed wordt.

Om tot hoogbegaafde prestaties te komen, moeten in de persoon van het kind niet alleen buitengewone capaciteiten, intelligentie die boven het gemiddelde ligt, maar ook motivatie en creativiteit zitten. Onder motivatie verstaan we: doorzettingsvermogen om een bepaalde taak tot een goed einde te brengen, zich aangetrokken voelen tot een taak = gevoelscomponent, doelstellingen en plannen kunnen maken = cognitieve component - en risico's en onzekerheden kunnen verdisconteren = toekomstperspectief. Creativiteit kunnen we zien als het tegenovergestelde van reproductief denken: een hoge mate van zelfstandig, productief denken, originele oplossingen vinden/bedenken en ook problemen bedenken.

Toch zal niet ieder kind dat deze kenmerken bezit hoogbegaafde prestaties laten zien. De persoonlijkheidskenmerken en de sociale omgeving hangen samen en beïnvloeden elkaar. Belemmerende factoren in een of meer gebieden kunnen ertoe leiden dat een hoog intelligent kind niet tot hoogbegaafde prestaties komt. Indien in het gezin, op school of in de vriendenkring geen gelegenheid bestaat om de aanwezige capaciteiten te ontwikkelen, dan zal dit onmiddellijk invloed hebben op het functioneren van het kind.

Voor screening van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong gebruiken wij het SIDI protocol. Dit is gebaseerd op het model van François Gagné.

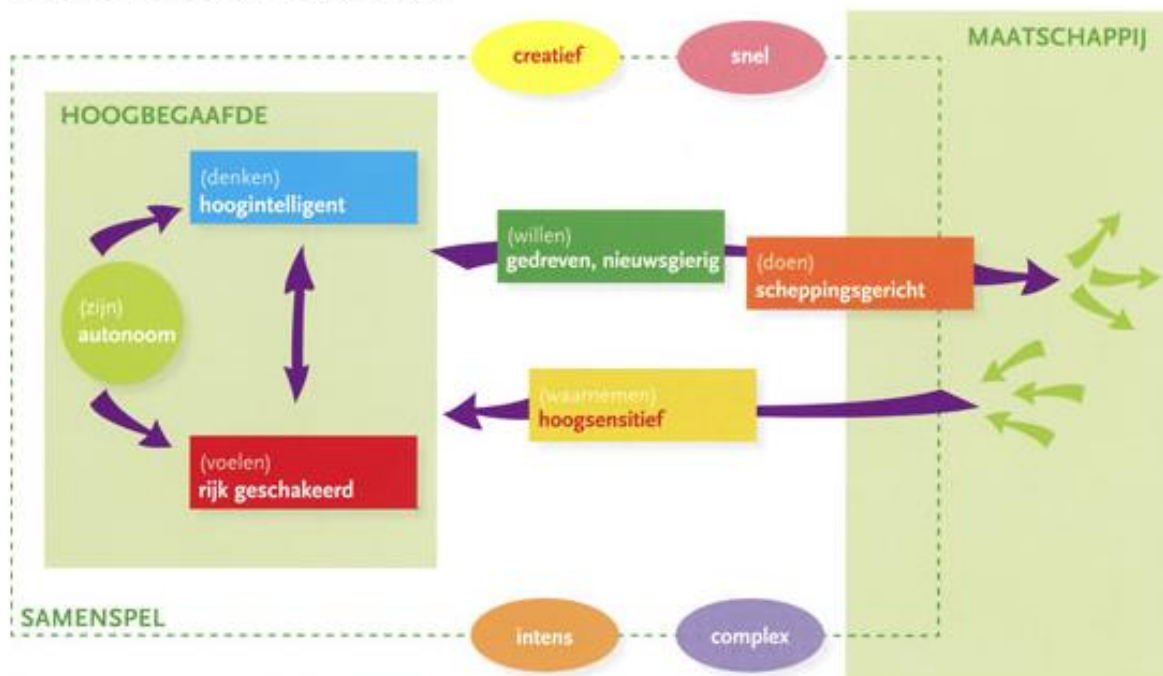
Differentiated Model of Gifted and Talented (DMGT) (Gagné 2008)

Het jongste model is het Delphi-model. Dit is ontwikkeld in 2007 door Maud Kooijman-van Thiel. Er was een groep hoogbegaafde volwassenen op zoek naar een beschrijving van hoogbegaafdheid bij volwassenen. Zij herkenden zich niet in de bestaande modellen en definities en ze vonden ook dat er teveel nadruk op het hoge IQ lag. Dat was niet voldoende om te beschrijven hoe zij zich als hoogbegaafde volwassene voelden. Maud Kooijman-van Thiel is daarom gestart met een zogenaamd Delphi-onderzoek onder 20 experts die werken met hoogbegaafde volwassenen en zelf ook hoogbegaafd zijn. De uitkomst noemt zij een existentieel model.

De definitie van hoogbegaafdheid die zij hanteren is: Een hoogbegaafde is een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan. Autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schept plezier in creëren.

DELPHI-MODEL HOOGBEGAAFDHEID ©

Uit: M.B.G.M. Kooijman - van Thiel (red). *Hoogbegaafd. Dat zie je zó! Over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden.* OYA Productions, 2008

Hoofdstuk 2: signalering

1.1 Signalering

Het is van groot belang hoogbegaafde leerlingen vroeg te signaleren i.v.m. aanpassing aan de groep en onderpresteren. Daarnaast is een goede signalering nodig om af te stemmen op de onderwijs- en ontwikkelbehoefte van de leerlingen.

Er wordt op 3 wijze gesignaleerd:

1. Bij aanmelding
2. Jaarlijkse screening tijdens de herfstsignalering
3. Signalering op aanvraag van ouders

Materiaal dat daarbij gebruikt wordt:

- ✓ Kennismakingsvragenlijst aan ouders bij de aanmelding
- ✓ Observatie van en activiteit met het kind (de eerste zes schoolweken in groep 1)
- ✓ Signalering vanuit leerlingvolgsysteem: mens-tekening, CITO toetsen
- ✓ Formulier voor de groepsscreening uit het SiDi 3 protocol (zie x schijf)
- ✓ Vragenlijst voor leerkrachten vanuit het SiDi 3 protocol (zie x schijf)
- ✓ Vragenlijst voor ouders vanuit het SiDi 3 protocol en gesprek met ouders (zie x schijf)
- ✓ Verkorte non-verbale intelligentietest: RAVEN

1.2 Na signalering

Wanneer na de signalering blijkt dat een leerling behoefte heeft aan verrijking dan:

- ✓ Stap 1: Aanbod binnen de school op niveau van eerste en/of tweede leerlijn
- ✓ Stap 2: mocht blijken dat dit niet toereikend is komt de leerling in aanmerking voor aanmelding plusklas of verrijkingsgroep (zie procedure aanmelding plusklas)

Hoofdstuk 3: Doelgroep

We maken onderscheid tussen 2 doelgroepen

1. De hoogbegaafden die naast het verrijkingswerk in de groep nog meer nodig hebben. Dit zijn leerlingen die naast een hoge intelligentie beschikken over specifieke persoonlijkheidskenmerken. Voor deze leerlingen is er de bovenschoolse plusklas en verrijkingsgroep.

In de plusklassen en verrijkingsgroepen is plaats voor leerlingen van de verschillende HSN-scholen en daarbuiten. Eén keer per week krijgen de leerlingen een verrijkings- en verdiepingsaanbod waar zij ook in hun eigen klas mee aan het werk kunnen. De "gewone" lesstof wordt voor deze leerlingen beperkt tot een minimumprogramma (compacten). De plusklasleerkracht bespreekt de voortgang van de verrijkings- en verdiepingstaken met de leerlingen. Ook zijn er regelmatig gesprekken met de ouders en groepsleerkracht. Eindverantwoordelijke blijft de leerkracht van de groep waar het kind in zit.

Doel van de plusklas en verrijkingsgroep is dat de leerlingen in de ontmoeting met ontwikkelingsgelijken zich aan elkaar kunnen spiegelen, zich verder kunnen ontwikkelen, hun zelfvertrouwen kunnen verbeteren en de natuurlijke drang om te leren (weer) opbouwen. Ook het onderdeel studievoordigheden en de sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen komt elke week aan bod. Iedere leerling werkt hierbij op zijn eigen niveau en zet zich ook in om met elkaar een ontdekkende en lerende omgeving te vormen. De kinderen werken bovendien met behulp van zelf opgestelde leerdoelen en zijn veel ontdekkend bezig. Op deze manier ontwikkelen we vaardigheden die zij nodig hebben om op een zelfstandige en kritische manier met de leerstof om te gaan en zich optimaal te kunnen ontwikkelen op ieder gebied. Ook op gebieden waar zij nog wat meer moeite mee hebben. Zo kunnen we als school voor ieder kind een lerende en stimulerende omgeving vormen. Leerlingen die voor de plusklas in aanmerking komen, voldoen aan de volgende criteria:

- ✓ hoge intellectuele capaciteiten
 - ✓ groot creatief vermogen
 - ✓ doorzettingsvermogen
 - ✓ verbaal vaardig
 - ✓ goed analytisch vermogen
 - ✓ hoog leertempo
 - ✓ grote algemene ontwikkeling
2. De meerbegaafde leerlingen die voldoende hebben aan verrijking van de leerstof. Onder verrijking verstaan we zowel compacten en verdiepen van de reguliere leerstof als verbreding. Compacten en verdiepen valt onder de **eerste leerlijn**. Verbreding, leerstof die een aanvulling vormt op de kerndoelen van het basisonderwijs, valt onder de **tweede leerlijn**.

3.1 Doelgroep 1: hoogbegaafde leerling in de plusklas en verrijkingsgroep

3.1.1 Procedure aanmelding leerlingen plusklas / verrijkingsgroep

1. Leerkracht signaleert de leerlingen en bespreekt deze met de IB-er.
2. Leerkrachten vullen schriftelijk de vragenlijst in uit SiDi 3 protocol stap 3: de leerkrachtdiagnose.
3. IB-ers of leerkracht vullen SiDi 3 in op de computer.
4. Leerkracht en IB-er verzamelen de volgende gegevens over de leerling:
 - Gegevens IQ onderzoek
 - Toetsgegevens: leerling analyse van CITO uit Parnassys
 - Persoonlijkheidskenmerken: inzicht, motivatie, hoge mate van zelfstandigheid, creatief, hoog werktempo, grotere denkstappen, top down leren, nieuwsgierig, goed geheugen (invullen in notitie in Parnassys)
 - Inzet verrijkingsstof/extra werk en evaluatie in notitie Parnassys.
5. Wanneer lkr. en Ib-er van mening zijn dat de leerling geselecteerd moet worden voor de plusklas of verrijkingsgroep wordt ouders gevraagd een oudervragenlijst (SiDi 3 stap 2) in te vullen.
6. De leerlingen worden besproken op de werkgroep vergadering in januari of mei. In deze werkgroepvergadering wordt ook gekeken welke leerlingen voor de plusklas en welke voor de

verrijkingsgroepen geselecteerd worden. De werkgroep maakt een lijst met toegelaten leerlingen en geven dit door aan de IB-ers.

7. IB-er (en leerkracht) houdt een oudergesprek met de ouders van de toegelaten leerlingen voor de plusklas en verrijkingsgroep.
8. Wanneer school en ouders van mening zijn dat de leerling gebaat is bij de Plusklas wordt dat in overleg met de leerling besproken. De leerling wordt al dan niet aangemeld.
9. De geselecteerde leerlingen voor de plusklas en verrijkingsgroep vullen de leerling vragenlijst in uit SiDi 3 protocol stap 5: de leerling vragenlijst.
10. IB-er vraagt ouders om het contract van deelname aan de plusklas te ondertekenen. Dit geldt niet voor de verrijkingsgroep.
11. De leerlingen mogen voor de zomervakantie een deel van een morgen kennis komen maken op de Plusklas. Er is geen kennismakingsmoment voor de verrijkingsgroepen.
12. Voor de leerlingen die voor het eerst in de plusklas zitten is er na 8 weken een evaluatiemoment met de ouders. Indien nodig is er contact met de leerkracht.
13. Per half jaar wordt er in de werkgroep heroverwogen welke leerlingen in de verrijkingsgroep deelnemen. Dit is een weloverwogen beslissing van de werkgroep waarbij gekeken wordt voor welke leerlingen de verrijkingsgroep het meest nodig is. De leerlingen in de plusklas worden per schooljaar geëvalueerd.

3.1.2 Criteria

- ✓ Leerlingen die de volgende persoonlijkheidskenmerken bezitten: inzicht, motivatie, hoge mate van zelfstandigheid, creatief, hoog werktempo, grotere denkstappen, top down leren, nieuwsgierig, goed geheugen
- ✓ SiDi-3 plusprofiel
- ✓ Leerlingen die op deelgebieden duidelijk in Cito I scoren (begrijpend lezen, rekenen, technisch lezen/leestempo)
- ✓ Leerlingen met IQ onderzoek met IQ boven de 130
- ✓ Leerlingen die niet voldoende profiteren van de uitdaging die geboden wordt in de plusgroep
- ✓ De al dan niet hoogbegaafde leerlingen bij wie een sterk vermoeden is van onderpresteren
- ✓ Leerlingen met ADHD, autistisch spectrum, dyslexie mogen deelnemen aan de plusklas mits aannemelijk worden gemaakt dat de leerling in de groep goed kan functioneren en aanstuurbaar is.

3.2 Doelgroep 2: meer begaafde leerlingen

3.2.1 Eerste leerlijn

Het aanbod van de eerste lijn, compacten en verdiepen, vindt plaats binnen de eigen groep, wordt gegeven door de eigen leerkracht. Dit wordt door de leerkracht beschreven en geëvalueerd in Parnassys onder Groepsplan PLUS. Het is mogelijk dat een kind op één vakgebied verdiepingsstof krijgt aangeboden.

Voor het verrijken in groep 1 en 2 geldt het volgende:

- ✓ Slimme kleuter heeft behoefte aan experimenteren en onderzoeken. Zorg voor opdrachten met een probleemgericht karakter.
- ✓ Slimme kleuter heeft behoefte aan handelend leren, cognitieve doe opdrachten waarbij het intrinsiek wordt uitgedaagd i.p.v. werkbladen.
- ✓ Zorg ervoor dat de verrijkingsoopdracht de leerling niet isoleert van anderen, stimuleer samenwerken.
- ✓ De opdracht moet relatief zelfstandig door de leerling kan worden gedaan.
- ✓ Eigen belangstelling van de leerling speelt een belangrijke rol, maar de leerling heeft niet volledig de vrije hand bij het kiezen. De leerkracht stelt eisen.
- ✓ Plan de opdrachten als verplicht onderdeel, nodig de leerling uit om er mee aan de slag te gaan, wacht niet tot de leerling het zelf gaat pakken. De verantwoordelijkheid voor leermateriaal ligt bij de leerkracht en niet bij de leerling.
- ✓ Stel hogere denkordevragen, gebruik open vraagstellingen (taxonomie van BLOOM of denksleutels).
- ✓ Zorg voor hoge complexiteit: ingewikkelde opdracht met meer onderdelen en meer denkstappen.
- ✓ Biedt opdracht top down aan zodat de leerling het geheel ziet.
- ✓ Geef (divergente) opdrachten waarbij meerdere oplossingsstrategieën mogelijk zijn.
- ✓ Roep reflectie op: laat leerlingen nadenken over hun handelen, stimuleer hen hun grenzen te zoeken.

Kenmerken van het aanbod binnen de eerste leerlijn (groep 3-8) zijn:

- ✓ inhoud en thema's sluiten aan bij reguliere leerstof
- ✓ materiaal bestaat uit op zichzelf staande opdrachten
- ✓ materiaal vereist begrip en inzicht
- ✓ opdrachten zijn gericht op toepassen van verworven kennis
- ✓ omvang van de leerstappen is relatief beperkt
- ✓ materiaal is veelal zelf-instruerend

Stappen bij het compacten van het leerstofaanbod:

Stap 1: stel het ontwikkelingsniveau vast.

Stap 2: stel vast welke activiteiten en opdrachten passend zijn bij het ontwikkelingsniveau.

Stap 3: bied activiteiten aan die zicht bieden op een volgend ontwikkelingsstadium.

Stap 4: maak grotere leerstappen bij het aanbieden van activiteiten per ontwikkelingsgebied.

Stap 5: beperk het aanbieden van opdrachten met een soortgelijke inhoud en doelstelling.

3.2.2 Tweede leerlijn

Als blijkt dat het aanbod nog onvoldoende aansluit bij de onderwijs- en ontwikkelbehoefte van de leerling, dan komt het kind in aanmerking voor verbredingsstof: **de tweede leerlijn**.

Kenmerken van het aanbod binnen de tweede leerlijn zijn:

- ✓ inhoud en thema's bieden nieuwe elementen in de leerstof
- ✓ materiaal is vakoverstijgend en thematisch van aard
- ✓ opdrachten vragen een hoog analytisch vermogen
- ✓ opdrachten vragen een creatief oplossend vermogen
- ✓ de leerling werkt aan eigen gestelde doelen
- ✓ materiaal vraagt instructie en begeleiding door de leerkracht

Het aanbod van de tweede lijn vindt plaats in een subgroep binnen de eigen school en wordt gegeven door een ambulante leerkracht/onderwijsassistent/externe deskundige.

Het aanbod van de tweede leerlijn wordt door de leerkracht/IB-er/coördinator hoogbegaafdheid beschreven en geëvalueerd in Parnassys in een individueel plan Verrijking.

3.2.3 Aandachtspunten voor de leerkracht

- ✓ Extra werk roept vaak weerstand op bij de (hoog)begaafde leerling. Ze moeten zich inspannen om de taak te doen en lopen het risico fouten te maken. Dit is nieuw voor hen.
- ✓ Blijf als leerkracht bij weerstand bij je gestelde eisen. Iedere leerling heeft het nodig te leren inspannen en doorzetten. Moeilijk moet! Plan een aantal vaste momenten in de week voor verrijking.
- ✓ Wees ervan bewust dat verrijkend werk geen zelfstandig werk is, instrueer en begeleidt.
- ✓ Focus niet te snel op het eindproduct. Stel reflectievragen en voeg nieuwe elementen toe. Het gaat ook om het leerproces.
- ✓ Hanteer gewoon je vertrouwde leerkrachtgedrag: stel eisen, begeleid, laat over doen als het slordig is. Afspraken die gelden voor de basisstof gelden ook voor de verrijkingsstof.
- ✓ Wees je bewust van de kracht van je feedback. Maak hierin onderscheid tussen inspanning en het resultaat. Geef vooral feedback op het proces.
- ✓ Inventariseer de voorkennis / beginsituatie en sluit daarbij aan. Is de leerstof wel echt nieuw voor de leerling?
- ✓ Maak het doel duidelijk. Dit kan gericht zijn op de leerstof of op persoonlijke ontwikkeling zoals executieve functies. Maak de groei inzichtelijk en laat de leerling dit delen.
- ✓ Zie als leerkracht van groep 1 en 2 cognitieve uitdaging als een vorm van spelen. Laat ze eerst werken dan gaan ze vanzelf wel spelen.

Hoofdstuk 4: Onderwijs

4.1 Begeleidingspiramide begaafde leerlingen

Ons onderwijs aan begaafde leerlingen is weer te geven in een piramide met verschillende lagen.

De eerste en tweede laag vormen het onderwijs van de eerste leerlijn. De eerste laag is het basisaanbod aan alle leerlingen, dus ook de begaafde leerlingen in de groep. Dit aanbod van de eerste leerlijn hebben we zo ingericht dat er zoveel mogelijk leerlingen van profiteren. Hieronder valt het werken met de methode op 3 niveaus. De tweede laag is het basisaanbod met compacten en verdieping. Hier krijgen leerlingen andere leerstof naast de reguliere leerstof aangeboden.

De derde laag is het onderwijs in de tweede leerlijn in een subgroep (binnen de eigen school). Belangrijk gegeven is dat de tweede leerlijn altijd naast de eerste leerlijn staat. De leerling is niet op één moment begaafd. Naast het inzetten van de tweede leerlijn blijft het aanbod van de eerste leerlijn in de eigen groep.

De vierde laag is het onderwijs van de eerste leerlijn in de eigen groep en een dagdeel in de boven schoolse verrijkingsgroep of plusklas. Ook hier geldt dat de leerling naast een dagdeel in de plusklas verdieping krijgt in de eigen groep zodat het ook in de eigen groep kan werken aan de gestelde doelen.

De vijfde laag is voltijdsonderwijs aan begaafde leerlingen. Dit wordt in onze vereniging niet geboden omdat wij in onze visie van passend onderwijs vinden dat alle leerlingen elkaar horen te ontmoeten in eenzelfde school. Elk kind heeft talenten en elk kind moet in onze pluriforme samenleving kunnen omgaan met verschillen.

4.2 Eerste leerlijn in praktijk (eerste en tweede laag van de piramide)

Groep 1-2

In groep 1-2 ziet het aanbod van de eerste leerlijn er als volgt uit:

- ✓ Tijdens gesprekken en werken met ontwikkelingsmateriaal wordt m.b.v. de taxonomie van BLOOM of denksleutels de hogere denkkorde ingezet.
- ✓ Ontdekkend leren heeft een vaste plek in de groepen. Hierbij wordt met de leerlingen geïnventariseerd wat ze al weten over een onderwerp, wat ze willen leren (onderzoeksvragen) en geëvalueerd wat ze geleerd hebben.
- ✓ Leerlingen werken op eigen niveau met ontwikkelingsmaterialen.
- ✓ Tijdens werken in hoeken worden prikkelende vragen gesteld aan leerlingen.
- ✓ Leerkrachten stimuleren leerlingen middels de 7 gewoonten doelgericht te werken aan executieve functies (R).

Groep 3-8

In groep 3-8 ziet het aanbod van de eerste leerlijn er als volgt uit:

- ✓ Met de kernvakken werken in 3 niveaus volgens het IGDI plus model of met een vast instructiemoment voor begaafde leerlingen.
- ✓ Bij gezamenlijke start van de rekenles leerlingen uitdagen en motiveren door sommen aan te bieden op niveau.
- ✓ Tijdens gesprekken en instructie leerlingen aanspreken op hogere denkkorde (taxonomie van BLOOM en denksleutels).
- ✓ Als *** niveau van de eerste laag niet toereikend is dan leerstof compacten en verdieping inzetten. Materialen staan in de digitheek van sharepoint of in de orthotheek. Belangrijk hierbij is het vaststellen met de leerling aan welke doelen er gewerkt wordt.
- ✓ Leerkrachten stimuleren leerlingen middels de 7 gewoonten doelgericht te werken aan executieve functies door het stellen van persoonlijke doelen (R).

1. Gezamenlijke start van de les hele groep (5 minuten)		
2. Werkuitleg instructiegevoelige-plus leerlingen (2 minuten)		
6. Zelfstandige verwerking Instructiegevoelige-plus leerlingen (20 minuten)	3. Interactieve groepsinstructie en 4. begeleide inoefening instructieafhankelijke en instructiegevoelige leerlingen (10 minuten)	
	5. Verlengde instructie (10 minuten) (instructieafhankelijke leerlingen)	
7. Instructie, feedback, procesbegeleiding instructiegevoelige-plus leerlingen (5-10 minuten)		
6. Vervolg zelfstandige verwerking Instructiegevoelige-plus leerlingen en	6. Zelfstandige verwerking instructiegevoelige leerlingen en (max. 20 minuten)	6. Zelfstandige verwerking instructieafhankelijke leerlingen en (max. 20 minuten)
8. Feedbackronde leerkracht (5 minuten)	8. Feedbackronde leerkracht (5 minuten)	8. Feedbackronde leerkracht (5 minuten)
9. Gezamenlijke afsluiting (5 minuten)		

4.3 Tweede leerlijn in praktijk (derde laag van de piramide)

- ✓ In groep 1-8 wordt er gewerkt in subgroepjes ontwikkelingsgelijken buiten de eigen groep. De leerkrachten melden de leerlingen hiervoor aan bij de IB-er.
- ✓ De IB-er/coördinator hoogbegaafdheid ondersteunt de leerkracht bij het zoeken naar gepaste materialen en lesinhouden voor binnen de eigen groep, zodat de leerling ook naast de tweede leerlijn in de verrijkingsgroep kan werken aan de doelen van verrijking in de eerste leerlijn. De leerkracht blijft hierbij de eindverantwoordelijke.
- ✓ De verrijking in groep 1-2 wordt zoveel mogelijk gegeven door verschillende groepsleerkrachten zodat er transfer is naar de eigen groepen en meerdere leerlingen profiteren van de kennis van de leerkrachten. Wanneer dit niet mogelijk is wordt de verrijking door de IB-er gegeven en zullen er overlegmomenten zijn met de onderbouw om ervaringen te delen.
- ✓ Leerkracht en IB-er of coördinator hoogbegaafdheid stellen samen de onderwijsbehoeften van de leerling vast m.b.v. een oplossingsgerichte aanpak waarin de leerling zijn eigen oplossing zoekt voor: leerstof, de groep, de leerkracht, de ouders, de werkplek.

- ✓ De onderwijsbehoefte worden vastgelegd als beginsituatie in het hulpplan verrijking. Daarin worden ook doelen en aanpak beschreven. De doelen worden samen met de leerling geformuleerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de doelen van SLO. Deze zijn bewerkt in een formulier voor de groepen 3/4, 5/6 en 7/8 zodat de leerlingen zelf kunnen aangeven welke doelen ze al beheersen en aan welke doelen ze willen werken (zie bijlage). De leerkracht en IB-er/coördinator zijn beide verantwoordelijk om de leerlingen hierbij te begeleiden en het hulpplan te evalueren.
- ✓ De IB-er/coördinator hoogbegaafdheid zorgt voor een rapportage tijdens de rapportperiode. Dit kan zijn een becijfering op eigen rapport of een becijfering op een extra rapportageblad.
- ✓ De IB-er/coördinator hoogbegaafdheid werkt nauw samen met de pluskracht/leerkracht. Er wordt gewerkt aan dezelfde doelen en zo mogelijk ook aan dezelfde verrijkingsstof zodat de leerlingen van de tweede leerlijn en de plusklas in hun eigen groep samen kunnen werken aan de opdrachten.
- ✓ De IB-er/coördinator hoogbegaafdheid zoekt samen met de werkgroep plusklas naar mogelijkheden voor verrijking in de tweede leerlijn buiten de groep in verrijkingsgroepen. Dit kan zijn door zelf een groep te leiden, maar ook door deskundige van buitenaf te betrekken of bovenschoolse verrijkingsgroepen in de tweede leerlijn, bijv. Bridge cursus.

4.3.1 Kangoeroetoets

In maart doen alle goede rekenaars uit de groepen 5-8 mee aan de landelijke rekenwedstrijd: de Kangoeroetoets.

Werkwijze:

- Januari: Zeer goede rekenaars uit groep 5-8 maken 2 proeftoetsen van de kangoeroetoets www.w4kangoeroe.nl.
- Leerkrachten selecteren de beste leerlingen, bijv. leerlingen met min. 16 goed.
- Februari: School geeft deze leerlingen op via de site.
- Maart: op een vaste dag in maart maken de leerlingen de wedstrijd op hun eigen school. De leerlingen in de plusklassen doen dat in de plusklas.

4.4 Plusklas en verrijkingsgroep (vierde laag van de piramide)

4.4.1 Werkwijze en afspraken verrijkingsgroepen Pientere Peuters/Kleuters (groep 1-2)

Communicatie ouders

- ✓ De aanmelding en communicatie met ouders van de peuters (vanaf 3 jaar) verloopt via kindcentrum Bzzzonder. Zij voeren in overleg met de VG leerkracht een toelatingsgesprek.
- ✓ IB-er informeert ouders van nieuw toegelaten leerlingen.
- ✓ VG leerkracht stuurt nieuwe leerlingen een informatiemail: datum, tijd, locatie, voorstellen leerkracht, telefoonnummer, mailadres. Hierin wordt ook gemeld dat kinderen in principe voor een halfjaar geplaatst zijn. Tussentijds is er evaluatiemoment met de werkgroep plusklas.
- ✓ Er is geen kennismakingsmoment voor de kinderen.
- ✓ Start is standaard in de tweede schoolweek (m.u.v. de Pientere Peuter/Kleutergroep). Verder kan een kind gedurende het schooljaar op verschillende momenten instromen.
- ✓ Elke 4-6 weken stuurt VG leerkracht een update naar ouders, leerkrachten, IB-ers. Hierin staan de onderwerpen, onderzoeksvragen en problemen die zijn opgelost tijdens het onderzoekende en ontdekkende spelen en leren. Er worden foto's bijgevoegd ter illustratie.
- ✓ Na het eerste halfjaar stuurt de IB-er een mail naar ouders of leerlingen ook het tweede halfjaar deelnemen aan de verrijkingsgroep. Ouders krijgen de mogelijkheid om een gesprek te hebben met de VG leerkracht.
- ✓ VG leerkracht heeft een warme overdracht met de IB-er over kinderen die niet verder gaan in de verrijkingsgroep. De IB-er communiceert dat met ouders.

Werken met doelen (vanaf schooljaar 2017-2018)

- ✓ De peuters worden gevolgd via het observatiesysteem van kindcentrum Bzzzonder. Daarin wordt nog niet vanuit een concreet HP gewerkt.
- ✓ Elke leerling verrijkingsgroep heeft een hulpplan in Parnassys waarin de doelen van SLO staan. Dit hulpplan verrijking maakt de eigen leerkracht. Hierin staan doelen van de eerste en tweede leerlijn die gedaan worden op school. In het hulpplan komen ook de evaluaties, specifiek per leerling en de gegeven leerstof. De VG leerkracht levert hiervoor informatie aan.

De eigen leerkracht zet dit in het hulpplan verrijking in Parnassys. Doel is dat op deze manier ook de eigen leerkracht en IB-er betrokken blijven. De IB-er neemt contact op met de VG leerkracht om de doelen te evalueren en mailt deze door aan de leerkracht zodat ze opgenomen worden in het hulpplan verrijking.

- ✓ Het zijn ontwikkeldoelen die gelden voor de hele week en niet alleen het moment in de verrijkingsgroep.

Lesmateriaal en inhoud

- ✓ In de lessen zijn de kinderen onderzoekend en ontdekkend bezig vanuit spel. De VG leerkracht draagt het 'probleem' aan.
- ✓ Samenwerken en spelen staat bij het onderzoeken en oplossen van 'problemen' centraal.
- ✓ De VG leerkracht heeft zowel een sturende als een coachende rol en helpt de kinderen verder door het stellen van vragen.
- ✓ Programma Pientere Peuters/Kleuters:
 - -inloop met vrij spelen
 - -kringactiviteit met vaste routine rondom zingen, gesprek
 - -openen van de 'ontdekkast' waarin materiaal of een attribuut ligt wat met het onderwerp van de ochtend te maken heeft
 - -ontdekactiviteit
 - -eten en drinken
 - -buiten spelen en waar mogelijk het onderzoek of ontdekactiviteit voortzetten.
- ✓ Programma groep 2:
 - -Engelse les aan de hand van spelletjes, liedjes en prentenboeken
 - -tijdens kringactiviteit voorleggen van 'probleem' of presenteren van een onderzoek aan de hand van een proefje
 - -met elkaar nadenken over onderzoeksvraag of mogelijke oplossingen van een 'probleem'
 - -experimenteren met materialen of uitwerken van de plannen
 - -tijdens kringactiviteit evalueren en reflecteren op de resultaten en het proces.

Mogelijke onderwerpen

- ✓ Knikkerbaan maken voor grote en kleine knikkers
- ✓ Welk materiaal is het meest geschikt om hoge torens te bouwen
- ✓ Kun je bouwen met kranten, eierdozen...
- ✓ Hoe gebruik ik hoogteverschil voor het maken van een goed lopende waterbaan
- ✓ Bruggen bouwen van duplo over een rivier waar wel nog een krokodil onder door kan zwemmen
- ✓ Hoe smelt ijs het snelst, wat smelt wel en wat niet bij verhitting
- ✓ Hoeveel verschillende kleuren groen zijn er binnen en buiten te vinden
- ✓ Kun je pannenkoeken bakken zonder eieren
- ✓ Drijven en zinken, hoe kun je iets wat zinkt dan toch laten drijven
- ✓ Hoe maak je een zweefvliegtuig
- ✓ Kleuren ontdekken tijdens het bellen blazen
- ✓ Kun je verven zonder verf of juist zonder kwasten
- ✓ Experimenteren met muziek met instrumenten en alledaagse voorwerpen
- ✓ Buiten experimenteren met wind
- ✓ Koken met wat het seizoen je biedt
- ✓ Meetactiviteiten
- ✓ Vormen ontdekken in de alledaagse wereld om ons heen, zowel 2D als 3D
- ✓ Treinbaan maken door de hele klas vanuit verschillende startpunten die wel op elkaar gaan aansluiten
- ✓ Experimenteren met magneten
- ✓ Elektrische apparaten uit elkaar halen

4.4.2 Werkwijze en afspraken werken in verrijkingsgroepen 3-7

Communicatie ouders

- ✓ IB-er informeert ouders van nieuw toegelaten leerlingen.
- ✓ VG leerkracht stuurt nieuwe leerlingen voor de zomervakantie een informatiemail: datum, tijd, locatie, voorstellen leerkracht, telefoonnummer, mailadres. Hierin wordt ook gemeld dat kinderen principe voor een halfjaar geplaatst zijn. In februari is een evaluatiemoment met de werkgroep plusklas.

- ✓ Er is geen kennismakingsmoment voor de kinderen.
- ✓ Start is standaard in de tweede schoolweek.
 - -Elke 6-8 weken stuurt VG leerkracht een update naar ouders, leerkrachten, IB-ers.
- ✓ 2x per schooljaar, februari en juni ontvangen de leerlingen een rapportkaart.
- ✓ Na eerste halfjaar een mail naar ouders of leerlingen ook het tweede halfjaar deelnemen aan de verrijkingsgroep. Ouders krijgen de mogelijkheid om een gesprek te hebben met de VG leerkracht.
- ✓ Aan het einde van het schooljaar mailt de VG leerkracht de ouders welke leerlingen doorgaan.
- ✓ Er volgt een gesprek met de ouders, IB-er en VG leerkracht van de leerlingen die stoppen.

Werken met doelen (vanaf schooljaar 2017-2018)

- ✓ Elke leerling in de plusklas en verrijkingsgroep heeft een hulpplan in Parnassys waarin de doelen van SLO staan. Dit hulpplan verrijking maakt de eigen leerkracht. Hierin staan doelen van de eerste en tweede leerlijn die gedaan worden op school. In het hulpplan komen ook de evaluaties, specifiek per leerling en de gegeven leerstof. De plusklasleerkracht of VG leerkracht levert hiervoor informatie aan. De eigen leerkracht zet dit in het hulpplan verrijking in Parnassys. Doel is dat op deze manier ook de eigen leerkracht en IB-er betrokken blijven. De plusklasleerkracht of VG leerkracht evalueert met de leerlingen hun doelen en mailt deze door aan de leerkracht zodat ze opgenomen worden in het hulpplan verrijking.
- ✓ De IB-er maakt de hulpplannen voor de tweede leerlijn.
- ✓ We maken in Parnassys 3 verschillende hulpplannen verrijking, groep 3/4 en 5/6 en 7/8.
- ✓ In de tweede week vullen de leerlingen de doelenkaart in. Deze wordt gescand en gedeeld met ouders en leerkrachten en IB-ers.
- ✓ Het zijn ontwikkeldoelen die gelden voor de hele week en niet alleen het moment in de verrijkingsgroep of plusklas of tweede leerlijn.

Lesmateriaal en inhouden

- ✓ In de lessen zijn de kinderen onderzoekend en ontdekkend bezig (vooruitwerklab, pittige plustorens, Vooruit, enz.,)
- ✓ Samenwerken in kleine groepjes staat centraal bij de projecten.
- ✓ Vanaf groep 4 gaat er werk mee naar de eigen groep voor een half uur in de week, groep 5 een uur in de week, bijvoorbeeld Rekentijger of Prik en Ko.
 - In de tweede leerlijn wordt er op de scholen dezelfde lesstof behandeld zodat de kinderen samen kunnen werken met andere lln. in hun klas.
- ✓ Programma: inloop met IQ spellen, bespreken werk vanuit de klas, project in groepjes.
- ✓ Groep 3-4 houden we nog niet het grote A3 overzicht van huiswerk bij, wel met groep 5.
- ✓ IQ spel kiezen van vakantie tot vakantie zodat de leerlingen oefenen met doorzetten en tegen grenzen aanlopen.

4.5 Doelen en materialen (broodje leren)

Om een goed onderwijsaanbod voor de (hoog)begaafde leerlingen vast te stellen wordt er gewerkt met de 5 vragen van het broodje leren van E. van Gerven. Dit geldt zowel voor de eerste als tweede leerlijn.

1. Leerdoel: Wat wil ik dat de leerling leert en waarom is dat belangrijk?
2. Leermiddelen: Welke leermiddelen en materialen kan ik gebruiken om de doelen te behalen?
3. Leerproces: Hoe organiseer ik het leerproces en wat is mijn rol als leerkracht?
4. Leeromgeving: Waar kan het onderwijs het beste worden geboden?
5. Leerproduct: Hoe stel ik vast wat de leerling heeft geleerd?

4.5.1 Leerdoel

De eerste vraag is: wat moet de leerling leren om zich verder te ontwikkelen?

Dit leren kan op verschillende gebieden.

- ✓ Academisch gebied: cognitieve vakken
- ✓ Schoolse vaardigheden: o.a. plannen, organiseren
- ✓ Intrapersoonlijke vaardigheden: o.a. omgaan met emoties, kunnen reflecteren op eigen handelen
- ✓ Motorische vaardigheden
- ✓ Interpersoonlijke vaardigheden: o.a. vrienden maken, samenwerken

Daarbij is de beginsituatie van de leerling bepalend voor het bepalen van doelen.

De doelen hoeven niet binnen het vakgebied te blijven, maar kunnen vakoverstijgend zijn. We maken gebruik van de doelen van SLO.

4.5.2 Leermiddelen

Welke materialen en middelen passend zijn is afhankelijk van de gestelde doelen. Zo kan met hetzelfde materiaal gewerkt worden aan verschillende doelen. In de digitheek op sharepoint, de orthotheek op school zijn materialen en middelen gerangschikt op leeftijd en cognitief gebied. Verder zijn er apps en computersites met opdrachten.

Bij de keuze voor geschikte leermiddelen voor de eerste leerlijn worden in eerste instantie taken aangeboden die verdiepend zijn voor thema's die in de groep voor alle leerlingen aangeboden worden. Op die manier wordt sociaal isolatie voorkomen en kan er eenvoudig gedifferentieerd worden op inhoud en vereiste vaardigheid. Als differentiatie kan ook het aanspreken op hogere denkkorde van de taxonomie van BLOOM worden ingezet. Wanneer dit niet toereikend of passend is wordt er een breder aanbod gedaan van opdrachten en taken die vakoverstijgend zijn of niet binnen het reguliere curriculum worden aangeboden.

4.5.3 Leerproces en leeromgeving

Leerkrachten denken hierbij na over de volgende 4 onderdelen van de les:

1. Voorbereiding
 - ✓ Werkt de leerling in de klas of op de gang?
 - ✓ Werkt de leerling individueel of samen?
 - ✓ Welk materiaal moet ik verzamelen?
 - ✓ Welke ondersteunende middelen heb ik nodig voor de opdracht?
 - ✓ Wat zou helpen om de opdracht succesvol in te zetten?
2. Instructie
 - ✓ Heeft de leerling korte of langere instructie nodig?
 - ✓ Heeft de leerling meteen of op later moment instructie nodig?
3. Betekenisvolle leeromgeving
 - ✓ Hoe creëer ik een betekenisvolle leeromgeving?
 - ✓ Wat is haalbaar in mijn groep?
4. Begeleiding
 - ✓ Beheers ik de leerinhoud van de taak voldoende?
 - ✓ Welke zelfsturing vraag ik van de leerling?
 - ✓ Wat vraag ik van de executieve vaardigheden van de leerling?
 - ✓ Welke emoties zou de opdracht bij de leerling kunnen oproepen?
 - ✓ Wat vraagt dit van mijn rol als begeleider?
 - ✓ Wanneer kan ik de leerling begeleiden? Spreek momenten af.

4.5.4 Leerproduct

Om het leerrendement zichtbaar te maken worden met de leerlingen de gestelde doelen geëvalueerd. Deze evaluatie en reflectie kan opgenomen worden in het portfolio van de leerling. De leerling krijgt een aparte beoordeling van het verrijkingswerk op het rapport.

Doelen SLO:

LEREN LEREN

Werkhouding	Werken volgens plan	Manieren van leren
<ul style="list-style-type: none"> Ik geef aan wat ik wil leren en waaraan ik wil werken Ik zet me in voor taken die ik moet uitvoeren Ik zet door wanneer iets niet direct lukt Ik houd mijn aandacht er goed bij als dat nodig is Ik werk zelfstandig als dat nodig is Ik zorg dat mijn werk er netjes en verzorgd uitziet Ik vraag op tijd hulp als ik ergens zelf niet uit kom Ik waardeer het leerproces ook als het resultaat tegenvalt 	<ul style="list-style-type: none"> Ik formuleer leerdoelen voor mezelf Ik verken een onderwerp voor ik ermee aan de slag ga Ik weet welke stappen ik moet zetten en hoe ik deze moet uitvoeren Ik zorg dat ik het belangrijkste af heb voor de tijd om is Ik houd me aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is Ik kijk achteraf of mijn planning goed was en wat beter kan 	<ul style="list-style-type: none"> Ik weet welke manieren van leren er zijn en welke manier mijn voorkeur heeft Ik zet de meest geschikte manier van leren in Ik verzamel geschikte informatie op verschillende manieren Ik bewaar informatie om het later te kunnen gebruiken Ik laat zien wat ik geleerd heb Ik licht mijn antwoorden toe en laat zo zien dat ik het begrijp Ik controleer of mijn leervraag voldoende beantwoord is

LEREN DENKEN

Analytisch denken	Creatief denken	Kritisch denken
<ul style="list-style-type: none"> Ik herken verschillen en overeenkomsten tussen dingen Ik zie het verband tussen waardoor iets komt (de oorzaak) en het gevolg ervan Ik zie de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het grote geheel Ik maak ingewikkelde problemen gemakkelijker door ze op te delen in kleinere problemen 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ontdek nieuwe vragen of problemen Ik bedenk meerdere oplossingen voor een vraag of probleem Ik bedenk originele oplossingen voor een vraag of probleem Ik bedenk hoe ik bestaande ideeën in een nieuwe situatie kan toepassen Ik zet ideeën om in praktische oplossingen Ik neem afstand van een probleem om het even op me in te laten werken 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ga na of mijn veronderstellingen kloppen Ik controleer of nieuwe informatie klopt en overeenkomt met informatie die ik al heb Ik onderscheid feiten van meningen en betrouwbare van niet betrouwbare bronnen Ik neem bij het vormen van mijn mening verschillende perspectieven mee Ik gebruik criteria om een mening te vormen Ik onderbouw mijn mening met argumenten Ik vraag door tot ik het echt begrijp Ik kies uit verschillende oplossingen de meest geschikte

LEREN (VOOR HET) LEVEN

Inzicht in jezelf	Omgaan met anderen
<ul style="list-style-type: none"> Ik ben trots op mijzelf en mijn werk Ik weet waar ik goed en minder goed in ben Ik maak gebruik van mijn sterke kanten en blijf ook werken aan dat waar ik minder goed in ben Ik doe de dingen zo goed mogelijk maar stel mijn eisen/doelen niet té hoog Ik vind het niet erg als ik niet meteen weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt Ik ga goed om met kritiek en flexibel met tegenslagen en begrijp dat ik hier iets van kan leren Ik weet wat ik wil en kies daar ook voor 	<ul style="list-style-type: none"> Ik blijf mijzelf in een groep: anderen kunnen aan mij zien en van mij horen wat ik ergens van vind en hoe ik me voel Ik houd rekening met de regels die voor de groep belangrijk zijn Ik werk samen met anderen als we samen meer kunnen bereiken dan alleen Ik maak anderen enthousiast om samen ergens een succes van te maken Ik verdeel de taken samen met anderen op een manier die voor iedereen goed werkt Ik ben in staat in samenwerking met anderen verschillende rollen en taken te vervullen Ik zie en begrijp goed hoe anderen ergens tegenaan kijken vanuit hun beleving Ik luister goed naar de ideeën van anderen en verdedig mijn eigen ideeën Ik geef kritiek op een manier zodat de ander er ook iets aan heeft Ik presenteer de resultaten van mijn werk aan anderen op een manier die past bij mij én bij het doel van dat moment

Hoofdstuk 5: Procedure vervroegde doorstroming

5.1 Verschillende manieren van vervroegde doorstroming

Er zijn 3 manieren om vervroegde doorstroming te realiseren:

1. Een groep overslaan: leerinhoud van 1 jaar wordt niet aangeboden, de leerling maakt een echte sprong. Uit ervaring blijkt dat een versnelde kleuterperiode of een doorstroming van groep 3 naar groep 5 de meest gewenste periode is.
2. Twee leerstofjaren in één schooljaar: leerstof wordt compact en verdiept met leerstof uit volgend schooljaar.
3. Tempodifferentiatie: de leerling werkt in zijn eigen tempo door de leerstof. Deze manier past niet in ons beleid.

5.2 Procedure besluitvorming voor doorstroming op manier 1 of 2

Bij een vervroegde doorstroming is belangrijk dat het besluit zorgvuldig wordt genomen. Bij de beslissing zijn betrokken: de huidige leerkracht, de toekomstige leerkracht en de intern begeleider. Opvattingen van ouders en de leerling beïnvloeden het besluit.

Procedure besluitvorming vervroegde doorstroming:

Stap 1: Voorwaarden vaststellen

Stap 2: Noodzaak vaststellen

Stap 3: Risicofactoren in kaart brengen

Stap 4: Strategische factoren bekijken

Stap 5 Voorbereiding en nazorg bij vervroegde doorstroming

Stap 1

Geef antwoord op de volgende vragen:

- ✓ Beschikt de leerling over voldoende leer- en persoonlijkheidskenmerken?
- ✓ Is de leerling eerder vervroegd doorgestroomd?
- ✓ Is er sprake van leer- en/of gedragsproblematiek?

Hierbij maken we o.a. gebruik van: de oudervragenlijst, leerkrachtvragenlijst en leerlingvragenlijst vanuit SiDi 3.

Stap 2

Geef antwoord op de volgende vragen:

- ✓ Didactische voorsprong: Hoe groot is de didactische voorsprong?
- ✓ Is er in didactisch opzicht noodzaak om voor vervroegde doorstroming te kiezen?
- ✓ Sociale en emotionele ontwikkeling: is er wel/geen aansluiting met groepsgenoten?

Hierbij maken we gebruik van: gegevens uit LOVS, sociaal-emotionele signalering

Stap 3

Geef antwoord op de volgende vragen:

- ✓ -Zijn er risicofactoren die van invloed zijn op de kans op succes bij vervroegde doorstroming? Denk aan sociaal-emotionele ontwikkeling, zelfbeeld, werk- en leerstrategieën, onderpresteren
- ✓ Is er pedagogisch-psychologisch onderzoek nodig?

Hierbij maken we gebruik van de Versnellingswenselijkheidlijst, zie bijlage 1

Stap 4

Geef antwoord op de volgende vragen:

- ✓ Hoe kijkt de leerling zelf aan tegen vervroegde doorstroming?
- ✓ Hoe kijken de ouders aan tegen vervroegde doorstroming?
- ✓ Wat is het standpunt van de school?
- ✓ Wat is het klimaat van de ontvangende groep?

Hierbij maken we gebruik van de Versnellingswenselijkheidlijst, zie bijlage 1

Stap 5 Welke voorbereiding op vervroegde doorstroming nodig is hangt af van de aandachtspunten die uit de besluitvorming naar voren komen.

Aandachtspunten zijn:

- ✓ Leerstofbeheersing op niveau
- ✓ Voorbereiding leerling, geleidelijke overgang of overstap in één keer
- ✓ Voorbereiden toekomstige groep
- ✓ Ondersteuning toekomstige leerkracht

Na een vervroegde doorstroming houdt de leerkracht en/of IB-er elke 6 weken gesprekken met de leerling en ouders om zicht te houden op de ontwikkeling. Het is mogelijk dat er ondanks de versnelling weer aanpassingen nodig zijn in het leerstofaanbod. De leerling komt dan (weer) in de eerste of tweede leerlijn.

Hoofdstuk 6: Sites en materialen

De eerste en tweede leerlijn stellen andere eisen aan het materiaal / aanbod, zie hoofdstuk 3. Op sharepoint in de digitheek bij doelgroepen hoogbegaafdheid staan (een overzicht van) verschillende lessen/materialen die in de groep gebruikt kunnen worden.

Sites voor bruikbare ideeën:

<http://www.meesterfrank-groep5.yurls.net>,
www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com
www.gelukkighbkids.nl/uitdaging
www.e-nemo.nl
www.slim-digitaal.nl
www.ontdekplek.nl
www.onderwijsmiddelen.c3.nl
www.expeditionchemistry.nl
www.encyclopedoe.nl
www.topotijdreis.nl
http://www.webkwestie.nl/bao_digitheek/b-start.htm

Hieronder eventueel een overzicht toevoegen van materialen die aanwezig zijn op de eigen school

Materialen:

	Eerste leerlijn: verdieping	Tweede leerlijn: verbreding
Onderbouw groep	Techniek: Wereldoriëntatie: Taal/lezen: Rekenen: Vreemde talen:	Techniek: Muziek: Algemeen:
Middenbouw groep	Techniek: Taal/lezen: Rekenen: Wereldoriëntatie: Vreemde talen: Algemeen:	Techniek: Muziek: Taal/lezen: Rekenen: Algemeen:
Bovenbouw groep	Techniek: Taal/lezen: Wereldoriëntatie: Rekenen: Vreemde talen:	Techniek: Muziek: Wereldoriëntatie: Taal/lezen: Rekenen: Vreemde talen: Algemeen:

Bijlagen

Contract van deelname aan de plusklas

De volgende afspraken worden ondertekend:

- Er is een proefperiode van 8 weken. Na deze periode vindt er een evaluatie plaats tussen betrokkenen en wordt de plaatsing al dan niet verlengd.
- De termijnen van deelname aan de plusklas betreffen periodes van een jaar.
- Wanneer de leerling na een schooljaar de plusklas moet verlaten wordt dit van te voren met de ouders gecommuniceerd.
- De bijdrage door ouders bedraagt 100 euro per halfjaar. Deze bijdrage wordt besteed aan extra kosten van het lesprogramma, zoals onderwijsmiddelen en excursies.
- Per halfjaar krijgen de leerlingen een rapport, nl. in januari/februari en juni.
- Ouders zorgen zelf voor vervoer naar de plusklas
- Ouders en leerlingen geven aanwezigheid op de plusklasmorgen hoge prioriteit

Datum:

Naam ouder(s):

Handtekening ouders,

Handtekening school,

Mijn doelen (groep 3-4)

Naam:

Datum:

Maak de doelen die je hebt behaald groen

Maak de doelen waar je komende periode aan wilt werken oranje

Leren leren:

- Ik werk graag aan moeilijke opdrachten
- Ik zet door wanneer iets niet direct lukt
- Ik kan mijn werk in stappen verdelen
- Ik kan me aan mijn plan houden en ben op tijd klaar
- Ik controleer mijn werk voordat ik het inlever
- Ik heb mijn spullen op orde en ruim na afloop op

Leren denken:

- Ik zie wat de oorzaak is en wat het gevolg
- Ik kan goede vragen bedenken
- Ik kan meerdere oplossingen bedenken voor een vraag of probleem
- Ik ga na of mijn mening klopt
- Ik vraag door tot ik het echt begrijp

Leren leven:

- Ik ben trots op mezelf en mijn werk
- Ik vind het niet erg om fouten te maken, want hier leer ik van
- Ik vind het niet erg als ik niet meteen weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt
- Ik weet wat helpende gedachten voor mij zijn
- Ik doe de dingen zo goed mogelijk, maar stel mijn doelen niet té hoog
- Ik kan anderen laten uitpraten en naar hun ideeën luisteren
- Ik kan samenwerken en de taken goed verdelen

Mijn doelen (groep 5-6)

Naam:

Datum:

Maak de doelen die je hebt behaald groen

Maak de doelen waar je komende periode aan wilt werken oranje

Leren leren:

- Ik zet me in voor taken die ik moet uitvoeren
- Ik zet door wanneer iets niet direct lukt
- Ik durf om hulp te vragen als ik er zelf niet uitkom
- Ik kan mijn werk in stappen verdelen en ik weet hoe ik deze moet uitvoeren
- Ik houd mij aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is
- Ik controleer mijn werk voordat ik het inlever
- Ik heb mijn spullen op orde en ruim na afloop op

Leren denken:

Analytisch denken

- Ik zie het verband tussen waardoor iets komt (de oorzaak) en het gevolg ervan
- Ik maak ingewikkelde problemen gemakkelijker door ze op te delen in kleinere problemen

Creatief denken

- Ik kan goede onderzoekbare vragen bedenken
- Ik bedenk meerdere/originale oplossingen voor een vraag of probleem
- Ik zet ideeën om in praktische oplossingen

Kritisch denken

- Ik ga na of mijn veronderstellingen kloppen
- Ik gebruik verschillende argumenten voor het vormen van mijn mening
- Ik vraag door tot ik het echt begrijp
- Ik kies uit verschillende oplossingen de meest geschikte

Leren leven:

- Ik ben trots op mezelf en mijn werk
- Ik vind het niet erg als ik niet meteen weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt
- Ik vind fouten maken geen probleem, want hier kan ik van leren
- Ik zie kritiek als een uitdaging/tip om het een volgende keer beter/anders te doen
- Ik ken mijn sterke punten en mijn ontwikkelpunten en wil aan deze werken
- Ik weet wat helpende gedachten voor mij zijn
- Ik doe de dingen zo goed mogelijk maar stel mijn eisen/doelen niet té hoog
- Ik ben in staat in samenwerking met anderen verschillende rollen en taken te vervullen
- Ik luister goed naar de ideeën van anderen en kan ook opkomen voor mijn eigen ideeën

Mijn doelen (groep 7-8)

Naam:

Datum:

Maak de doelen die je hebt behaald groen

Maak de doelen waar je komende periode aan wilt werken oranje

Leren leren:

- Ik zet me in voor taken die ik moet uitvoeren
- Ik zet door wanneer iets niet direct lukt
- Ik vraag op tijd hulp als ik ergens zelf niet uitkom
- Ik geef aan wat ik wil leren en waaraan ik wil werken
- Ik waardeer het leerproces ook als het resultaat tegenvalt
- Ik kan mijn werk in stappen verdelen en ik weet hoe ik deze moet uitvoeren
- Ik houd mij aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is
- Ik weet welke manieren van leren er zijn en welke manier mijn voorkeur heeft
- Ik controleer mijn werk voordat ik het inlever
- Ik heb mijn spullen op orde en ruim na afloop op

Leren denken:

- Ik ken de drie manieren van denken en weet welke bij mij sterk en minder sterk zijn

Analytisch denken

- Ik zie het verband tussen waardoor iets komt (de oorzaak) en het gevolg ervan
- Ik maak ingewikkelde problemen gemakkelijker door ze op te delen in kleinere problemen
- Ik zie de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het grote geheel

Creatief denken

- Ik ontdek nieuwe vragen of problemen
- Ik bedenk meerdere/originale oplossingen voor een vraag of probleem
- Ik bedenk hoe ik bestaande ideeën in een nieuwe situatie kan toepassen
- Ik zet ideeën om in praktische oplossingen

Kritisch denken

- Ik ga na of mijn veronderstellingen kloppen
- Ik zie het onderscheid tussen feiten en meningen
- Ik gebruik verschillende argumenten bij het vormen van mijn mening
- Ik vraag door tot ik het echt begrijp
- Ik kies uit verschillende oplossingen de meest geschikte

Leren leven:

- Ik ben trots op mezelf en mijn werk
- Ik vind het niet erg als ik niet meteen weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt
- Ik vind fouten maken geen probleem, want hier kan ik van leren
- Ik zie kritiek als een uitdaging/tip om het een volgende keer beter/anders te doen
- Ik kan zelf ook anderen goede kritiek geven zodat ze er echt iets mee kunnen
- Ik ken mijn sterke punten en mijn ontwikkelpunten en wil aan deze werken
- Ik weet wat helpende gedachten voor mij zijn en zet die in op het juiste moment
- Ik doe de dingen zo goed mogelijk maar stel mijn eisen/doelen niet té hoog
- Ik verdeel de taken samen met anderen op een manier die voor iedereen goed werkt
- Ik ben in staat in samenwerking met anderen verschillende rollen en taken te vervullen
- Ik luister goed naar de ideeën van anderen en kan ook opkomen voor mijn eigen ideeën